

Flagstaff Viewpoint in Newry, Noord-Ierland, waar je uitzicht hebt op de grens. © Charles McQuillan/Getty Images

Harde grens bedreigt broze vrede

In de Brexit-chaos speelt de grens tussen de republiek Ierland en Noord-Ierland een prominente rol. Het leek een bijkomstigheid voor de 'hooghartige' politici in Londen, maar het werd een struikelblok. **DOMINIQUE MINTEN**

Wie ooit de grensstreek tussen Ierland en Noord-Ierland heeft bezocht, kan het bevestigen. Laat je het woord Londen – of erger nog: Westminster – vallen dan wordt hoon je deel. De grote meerderheid van de Noord-Ieren heeft niets met het politieke bedrijf in Londen. Of jawel, ze koesteren grote minachting voor die 'kliek' die niets begrijpt van hun dagelijkse besognes. Zelfs de unionisten die vinden dat Ulster absoluut in het Verenigd Koninkrijk moet blijven, geven vaak schoorvoetend toe dat de politici in Londen eigenlijk niet geïnteresseerd zijn in het afgelegen stukje koninkrijk.

Het is dan ook ronduit cynisch dat de Brexit-chaos in grote mate terug te brengen is tot de Ierse grenskwestie. Plots is de Londense kliek – en dan vooral de clitaire groep harde Brexiteers rond Boris Johnson en Jacob Rees-Mogg – als de dood dat Noord-Ierland, waar ze waarschijnlijk nog nooit geweest zijn, economisch dichterbij de EU zou blijven dan de rest van het land. Want dat zou wel eens het begin kunnen zijn van hereniging van het Ierse eiland.

Diarmaid Ferriter, een van de bekendste historici van Ierland, legt deze paradox haarfijn uit in zijn nieuwe boek *The border*, dat helemaal gewijd is aan de geschiedenis van de Ierse grens. Ferriter noemt de grens het probleemkind dat na de scheiding overblijft en waar geen van beide ouders verantwoordelijkheid voor wenst te dragen. De schuld legt hij in de eerste plaats bij de pro-Brexit-politici die in de aanloop naar het referendum de grenskwestie helemaal terzijde schoven. Het was hooguit een bijkomstigheid. Dat varkentje zouden ze nadien wel wassen.

Volgens Ferriter is dat het zoveelste bewijs

dat de politieke klasse in Londen de Ierse kwestie niet alleen hooghartig bekijkt, maar vooral onwetend is over de gevoeligheden op het eiland. Dat probleem is niet nieuw. Ferriter diept een anekdote uit de jaren 80 op toen de *Troubles* volop aan de gang waren en de toenmalige premier Margaret Thatcher het hoofdpijndossier op haar manier wilde oplossen. Kunnen we Noord-Ierland niet homogener maken, vroeg ze zich af. Kunnen we de katholieken die liever in de Ierse republiek wonen, niet laten verhuizen? Er was toch al

veel 'beweging onder de bevolking' en het was eerder al gebeurd. Niemand begreep wat de premier bedoelde. Ze bleek te verwijzen naar de zeventiende eeuw en de tijden van Cromwell, toen de katholieken massaal op de vlucht werden gejaagd.

Tijdelijke oplossing

De Ierse grens is een recente episode uit de moeilijke geschiedenis van het eiland. Volgend jaar 'viert' hij zijn honderdste verjaardag. Het was in 1920 dat het Britse parlement de wet goedkeurde die het eiland in tweeën deelde. Het noorden, waar de meerderheid protestants was, bleef een deel van het VK. Het zuiden kreeg een eigen parlement in Dublin.

Maar die verdeling werd in Ierland nooit aanvaard. Ook de Britse politici zagen de grens slechts als een tijdelijke oplossing. Stiekem hoopte Londen dat de Ieren zelf tot een oplossing zouden komen en dat het eiland op termijn één zou worden. Maar dat werkte averechts, getuige de *Troubles* die eterden tot in 1998, toen eindelijk het Goede Vrijdagakkoord werd getekend.

Ferriter wijst erop dat dit vredesakkoord geboren is uit een moeizaam verworven vertrouwen. En precies dat dreigt nu weer weg

Bij een harde Brexit valt het koninkrijk misschien wel sneller uit elkaar dan de EU

te ebben. Ook Ferriter, net als veel Ierse politici, waarschuwt dat een harde grens de broze vrede in gevaar kan brengen. Een grens trekt geweld aan. Dat heeft de geschiedenis hem geleerd.

Daar is ook de Ierse schrijver en columnist Fintan O'Toole van overtuigd. In zijn boek *Heroic failure. Brexit and the politics of pain* ontwikkelt hij een eigen theorie over vreemde kronkels in de geesten van figuren als Boris Johnson en Jacob Rees-Mogg. Beide heren zijn bij uitstek producten van het elitaire Britannia dat eeuwenlang de zeeën heeft geregeerd. Het imperiumdenken zit nog altijd in hen. Maar in dat denken heb je maar twee opties: of je heerst, of je wordt onderworpen.

Door die bril kijken ze naar de EU. Ze vinden dat hun imperiale rijk al meer dan veertig jaar onderworpen is aan de grillen en richtlijnen van Brussel. Volgens O'Toole wendelen ze zich met een zeker genoegen – hij noemt het 'sadopopulisme' – in de slachtofferrol. Wil het VK opnieuw heersen, dan moeten de Europese boeien definitief afgeworpen worden.

Dwarsliggers

Dat het VK nooit met volle goesting in de EU is gestapt, is bekend en eenmaal in de unie ontloopt de Britten zich snel tot notoire dwarsliggers. Daarom staat in Europa menig politicus niet helemaal afkerig van de Brexit. Dan zijn ze eindelijk verlost van die arrogante lastpakken. Volgens de Nederlandse historicus Ivo van de Wijdeven is het Britse lidmaatschap er altijd op gericht geweest de EU niet te sterk te laten worden. Daarom waren de Britten grote voorstanders van de toetreding van de Centraal- en Oost-Europese landen, schrijft hij in *De nieuwe rafelrand van Europa*.

Ze vonden het een uitstekend idee omdat het de beste garantie was voor stabiliteit in die regio en een buffer tegen Rusland. Maar er speelde een tweede belangrijk motief mee: ze hoopten dat al die nieuwe landen de gevreesde verdieping van de unie zouden vertragen. 'De uitbreiding resulteerde in een meer omslachtige en minder samenhangende unie.' Maar, o ironie, de Oost-Europeanen emigreerden in groten getale naar het VK en vormden een belangrijke voedingsbodemp voor de Brexiteers. Niet voor niets was hun slogan 'take back control', maar de geschiedenis zal moeten uitwijzen of die controle er echt komt. Bij een harde Brexit valt het koninkrijk misschien wel sneller uit elkaar dan de EU.

Keren we nog een laatste keer terug naar Ierland. Veel Ierse nationalist zien de grenskwestie als opportuniteit. De kans dat Ierland weer een wordt, zal groter worden. Maar Ferriter maakt daar enkele terecht kanttekeningen bij. Economisch lijkt het voor Ierland niet meteen een verstandige keuze. Noord-Ierland is een disfunctionele economie die voor een groot stuk afhankelijk is van de geldstromen uit Londen. Bijna een kwart van het Noord-Ierse bnp komt rechtstreeks uit Engeland. Bij een hereniging zou het Ierse bnp met 15 procent dalen. Wil Dublin die prijs betalen?

Diarmaid Ferriter

The border. The legacy of a century of Anglo-Irish politics.
Profile Books, 192 blz., 14,99 € (e-boek 9,99 €)

Ivo van de Wijdeven

De nieuwe rafelrand van Europa.
Spectrum, 144 blz., 15 € (e-boek 9,99 €)

Fintan O'Toole

Heroic failure. Brexit and the politics of pain.
Head of Zeus, 240 blz., 14,99 € (e-boek 12,99 €)

'Het begin van de lente in Woldgate' van David Hockney (2011), nu te zien in het Van Gogh Museum in Amsterdam.
© David Hockney/Photo Credit: Richard Schmidt, Centre Pompidou, Paris

Op de hielen van onze tijd

Roman - De seizoenen lopen in elkaar over, ook in Ali Smiths kwartet, dat aan de aflevering *Lente* toe is. Smith houdt steeds de vinger aan de pols van de tijd. ANNELIES BECK

Sinds 2017 publiceert de Schotse schrijfster Ali Smith (56) elk jaar een boek, geïnspireerd door een seizoen en geschreven op de hielen van thema's die onze tijd bepalen, zoals de Brexit en de klimaatopwarming. *Lente* is, na *Herfst* en *Winter*, het derde deel in dat seizoenskwartet.

Daarmee sluit ze aan bij de romantraditie van de negentiende eeuw: Charles Dickens publiceerde *Oliver Twist* ook in afleveringen in de krant terwijl hij het boek nog aan het schrijven was, merkt Smith op. De roman is voor haar een wendbaar genre, geworteld in de actualiteit, maar gedreven door de zoektocht naar diepere waarheden dan de louter journalistieke.

In *Lente* rouwt tv- en filmregisseur Richard Lease om de dood van zijn scriptschrijver en *compagnon de route*, Paddy Hardiman. Zijn zelfmoordpoging wordt verhinderd door Florence, een bijzonder meisje. Ze is twaalf en is op weg naar het noorden van Schotland, in het gezelschap van Brittany Hall, een veiligheidsbeampte die in een gesloten asielenwerkt. Het gezelschap breidt verder uit met Alda, een bibliothecaresse die in een caravan woont. Alle vier hebben ze een verhaal en proberen ze zich te handhaven in een wereld waar ze niet altijd welkom zijn of zich welkom voelen.

Sociale media

Florence en Brittany voeren geregeld speelse gesprekken, maar als het erop aankomt, slaagt Brittany er toch niet in uit haar rol van veiligheidsbeampte te stappen. Elders geeft Smith weer hoe twee gesprekspartners hetzelfde gesprek beleven en legt zo bloot hoe misverstanden en gekwetste gevoelens onbedoeld gevoed worden.

De (on)mogelijkheid te communiceren loopt als een rode draad door het boek. Dat blijkt ook uit de tweede ontmoeting die een grote rol speelt in *Lente*. De Nieuw-Zeelandse schrijfster Katherine Mansfield en de Duitse dichter Rainer Maria Rilke verbleven ooit tegelijkertijd in hetzelfde kuuroord in Zwitserland, maar zouden zelfs in de eetzaal nooit een woord hebben gewisseld. Dat gegeven vormt de inspiratie

voor wat Paddy's en Richards nieuwste film had moeten worden.

Komen ook aan het woord in *Lente*: de schreeuwlelijken op sociale media, de aarde en een fictieve dochter van Richard. Om maar te zeggen: een boek van Ali Smith laat zich niet zomaar samenvatten. Wat haar werk zo bijzonder maakt, ook nu weer, is dat het ondanks (of dankzij?) die vrije vorm altijd toegankelijk, meeslepend en stimulerend is. De rijklijk rondgestrooide citaten en verwijzingen naar literatuur en kunst zouden in mindere handen pedant overkomen, maar bij Smith vormen de associaties en verbanden de essentie van haar schrijverschap. Of zoals ze Alda laat zeggen: 'Stories are deeply serious, all about transformation. How we're changed by things. Or made to change. Or have to learn to change. And that's what we're working on, change.'

Vergis u niet, nergens wordt Ali Smith sentimenteel. Het verhaal dat je vertelt over jezelf kan ook tegen je gebruikt worden, door wie er munt

Een boek van Ali Smith laat zich niet zomaar samenvatten

meent uit te kunnen slaan, door wie je wil controleren: 'As soon as you all hear me say anything about myself, I'll stop meaning me. I'll start meaning you.' De blik en controle van buitenaf, door de overheid of de ander, is een thema dat Ali Smith ook al aansneet in eerder werk en in het bijzonder in *Herfst* en *Winter*, die *Lente* voorafgaan.

Je kunt de seizoenenboeken los van elkaar lezen, maar ze zijn thematisch dicht verweven en ook in enkele details verwant. De seizoenen lopen in elkaar over, er zijn geen duidelijke cesuren meer in dit verhitte klimaat. Mensen gaan op zoek naar overzichtelijkheid en botsen daarbij letterlijk en figuurlijk op grenzen. Aan het einde van *Lente* kondigt de zomer zich broeierig aan. Maar ondanks alle geraas en grenzen heeft de hoop wel weer wortel geschoten.

Ali Smith is te gast op het *Passa Porta Festival* in Brussel. Op 29/3 om 20 u. neemt ze deel aan de *literaire en muzikale Brexit-avond* in Bozar. Op 30/3 om 17 u. stelt ze in *La Bellone 'Lente'* voor; Annelies Beck interviewt. www.passaporta.be

★★★★☆

Ali Smith
Spring.

Penguin, 352 blz.,
19,99 € (e-boek
12,99 €)

De vertaling 'Lente'
verschijnt in juni bij
Prometheus.

